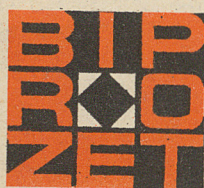

Lubuskie 4

Biuro Dokumentacji Zabytków
Zielona Góra - Koper 1
KOPALNIA ARCHIWALNY

698

BIURO PROJEKTOWO-TECHNOLOGICZNE
PRZEMYSŁU ROLNEGO I ORGANIZACJI
PRZEDSIĘBIORSTW ROLNYCH „BIPROZET”

00-041 WARSZAWA UL. JASNA 14/16

PRACOWNIA : Relna - Wrocław

OPRACOWANIE : Ewidencja parku

MIEJSCOWOŚĆ : Berowina Gmina: Szprotawa
WOJEWÓDZTWO Zielona Góra

ZLECENIODAWCA : Urząd Wojewódzki w Zielonej Górze
Wydział Kultury i Sztuki

NR UMOWY: PR/38/77

BRANŻA:

NR EGZ.

2584

698

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 2584

Nr. inv. 2584 dep.

BIBLIOTEKA

Zbiórka Ochrony i Restauracji Zabytków i Ogrod.

Muzeum i Kuchnia w Warszawie

ul. Szwoleżerów Nr 9. tel. 25-67-78

ANALIZA I OCENA WARTOŚCI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

<u>Park</u> , ogród, aleja, zieleni towarzysząca	Nazwa: BOROWINA
Rodzaj: klasztorny, zamkowy,	Adres: gm. Szprotawa
parku / ogrodu: <u>pałacowy</u> , dworski, miejski	Województwo: Zielone Góry
Czas powstania: XVIII, 1810, 1870	Użytkownicy: Stacja Hodoim! Rośl
Forma stylowa: Krajobrazowy	
Wielkość: 7,8 ha	

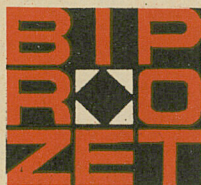
K R Y T E R I A		0	1	2	3
		zły	mierny	dob.	b.dob.
A I. Wartości zabytkowe	Stopień przetrwania elementów dawnego układu przestrzennego				
	1. Osie i ciągi kompozycji /relacja z architekturą/		+		
	2. Układ dróg	+			
	3. Stopień przetrwania starodrzewia		+		
	4. Układ wodny i pierw. ukształt. terenu		+		
	5. Zachowanie dawnych elementów architektury i małej architektury		+		
	II. Wartość układu przestrzennego				
	1. Jednorodność stylu całego układu lub wysoka czytelność nawarstwień stylowych		+		
	2. Wartość historyczna układu /dawność/			+	
	3. Wartość obiektów architektury			+	
	4. Reprezentatywność lub unikalność w skali regionu lub kraju		+		
	5. Wartości krajobrazowe i estetyczne		+		
	III. Wartości tradycji historycznej /w sensie potencjalnych walorów turystycznych/				
	1. Związek obiektu z postaciami lub wydarzeniami historycznymi	+			
	Wartości zabytkowe ogółem			11	
B I. Wartości przyrodnicze i ekologiczne	Wartości przyrodnicze i ekologiczne				
	1. Rzadkie gatunki drzew i krzewów		+		
	2. Drzewa o charakterze pomników przyrody			+	
	3. Intensywność zadrzewienia	+			
	4. Stan zdrowotny drzewostanu		+		
	5. Znaczenie ekologiczne			+	
	Wartości przyrodnicze ogółem			6	
Ogólna ocena obiektu				17	

362/78

Analizę sporządził: *efc-8.*Data: *2.X.78.*

Uwaga dotycząca koniecznej doraźnej interwencji w zakresie zmiany sposobu użytkowania obiektu oraz działań konserwatorskich w odniesieniu do zadrzewienia i obiektów architektonicznych - podać na odwrocie karty!

park zagospod. - utrzymanie otwartości (głównie)

BIURO PROJEKTOWO-TECHNOLOGICZNE
PRZEMYSŁU ROLNEGO I ORGANIZACJI
PRZEDSIĘBIORSTW ROLNYCH „BIPROZET”

CENTRALA 00-041 WARSZAWA UL. JASNA 14/16
TELEFON 27-05-01 • TELEX 81-25-26

PRACOWNIA — ODDZIAŁ : Wrocław

PRACOWNIA : Rolna

OPRACOWANIE : Ewidencja parku .

MIEJSCOWOŚĆ : Borowina Gmina: Szprotawa
WOJEWÓDZTWO: Zielona Góra

ZLECENIODAWCA : Urząd Wojewódzki w Zielonej Górze
Wydział Kultury i Sztuki

NUMER UMOWY

PR/38/77

BIURO PROJEKTOWO-TECHNOLOGICZNE
PRZEMYSŁU ROLNEGO I ORGANIZACJI
PRZEDSIĘBIORSTW ROLNYCH „BIPROZET”
w Warszawie • Oddział Wrocław
Pracownia Rolna
ul. Łaciarska 4, tel. 389-69
50-104 WROCŁAW

CECHA PROJEKTU:

FUNKCJA	IMIE I NAZWISKO	DATA	PODPIS
Kierownik Zespołu	mgr inż. Henryk Ciesielski	21.XII. 1977 r.	
Konsultant	mgr Krzysztof Bysymontt	"	
St.projektant	mgr Hanna Wrabec	"	
St.asystent	Stanisław Pradzyński	"	
Kierownik Prac. Rolnej	inż. Stanisław Kiełczewski	"	 KIEROWNIK [Pracowni Rolnej] inż. Stanisław Kiełczewski

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 2584

METRYCZKA PARKU - OGRODU

1.	<u>Adres: miejscowość /dzielnica, ulica, nr posesji/</u> Borowina		<u>gmina</u> Szprotawa	<u>Województwo</u> Zielona Góra	
2.	<u>Nazwa parku</u> <u>aktualna:</u>		<u>dawna:</u>		
3.	<u>Rodzaj parku i stan jego zachowania:</u> Wielkodworskie założenie ogrodowe przekształcone w park typu swobodnego.				
4.	<u>Czas powstania i najważniejsze fazy przekształceń:</u> Założenie wielkodworskie z połowy XVIII w., park typu swobodnego 1810 r., przekształcony w 1870 r.			<u>Autor:</u>	
5.	<u>Powierzchnia parku:</u> <u>Orólem ha</u> 7,8	<u>w tym wód w ha</u>	<u>Istniejące budynki:</u> 1. O wartościach zabytkowych Pałac powstały w latach 1680-1700 znacznie przebudowany		
6.	<u>Nr i data rejestru parku-ogrodu</u> 3059 z dn 29 VII 78	<u>6^a. Opinia Komisji Konserwat.</u>	<u>2. Inne:</u> Budynki folwarczne		
7.	<u>Użytkownicy obiektu:</u> Stacja Hodowli Roślin - Długie				
8.	<u>Istniejące dokumentacje</u> <u>/data i autor/:</u>	<u>1. Pomiar sytuacyjno-wysokościowy:</u> Mapa sytuacyjno-wysokościowa w skali 1:1000		<u>2. Inwentaryzacja zieleni:</u>	
	<u>3. Studium historyczne:</u>	<u>4. Założenia techniczne-ekonomiczne:</u>		<u>5. Dokumentacje branżowe, techniczne i ekspertyzy:</u>	
9.	<u>Przeprowadzone remonty:</u>	<u>Budynków</u>	<u>Parku</u>	<u>Metrykę sporządził:</u> H. Ciesielski <u>Data:</u> 25.XI.77 r.	

4.06.17.

I. ANALIZA HISTORYCZNA ZAŁOŻENIA PARKOWEGO W BOROWINIE

Nazwa wsi Borowina /niem. Hartau/ wymieniana jest po raz pierwszy w dokumentach kościelnych z 1376 roku.

W XVII wieku majątek ziemski w Borowinie należał do rodziny von Haugwitz, od której odkupił go w 1721 roku Baltazar von Stosch. Po jego śmierci dobrami zarządzała wdowa po nim z synem Janem Gottlibem i dwoma zamężnymi córkami. W II-giej połowie XIX wieku majątek przeszedł drogą dziedziczenia na Jerzego von Stoscha. Ostatnim przed II-gą wojną światową właścicielem Borowiny był Albrecht von Stosch.

Pałac w Borowinie piętrowy, wysoko podpiwniczony założony został w rzucie prostokąta z niewielkim dziedzińcem po środku. Frontem zwrócony jest ku zachodowi, fasadą wschodnią w stronę ogrodu. Pierwotnie otoczony był fosą /obecnie zasypaną. Od północy przylega do niego nieco niższa oficyna. Pomieszczenia wewnętrzne połączone są krytym krużgankiem obiegającym wokół dziedzińca. Na osi poprzecznej budynku znajdują się przelotowe sienie. Z jedną z nich łączy się trójbiegowa klatka schodowa. Empirowe dekoracje elewacji częściowo uszkodzone odsłaniają obecnie, wcześniejszą wielobarwną polichromię o motywach ramowych. Jak wynika z analizy form, pałac w Borowinie pochodzi z lat 1680-1700 i wzniesiony został w czasach gdy właścicielami jego byli Haugwitze. Wskazuje na to zastosowany typ rozwiązania przestrzennego, polichromia elewacji oraz sklepienia krzyżowe z wydobytymi szwami w piwnicy. Po objęciu majątku przez Stoschów w 1721 roku dobudowano prawdopodobnie oficynę od północy.

Z poł. XVIII wieku pochodzi oryginalne rokokowe epitafium jednego z członków rodziny Stoschów, z bogatym programem heraldycznym, wmurowane w klatkę schodową. Na większą skalę przeprowadzono jednak modernizację obiektu z pocz. XIX wieku, ok. 1810, nadając elewacjom formę empirową. Z tego okresu zachowała się też zabytkowa stolarka we wnętrzu budynku. W trzeciej ćwierci XIX wieku w jednej z parterowych sal urządzono oryginalną kaplicę nakrytą neogetyckim, wielopolewym sklepieniem gwiazdzistym z żebrami.

Opierając się od zachodu o pałac i budynki folwarczne, park w Borowinie z trzech pozostałych stron otoczony jest żakami. Centralną częścią obecnego założenia jest wielka polana o planie wydłużonego prostokąta, ograniczona od południa rowem wodnym obsadzonym starodrzewiem dębowym, od północy dawną drogą dworską z rzędem 200-letnich dębów na obrzeżu, które stanowią niewątpliwie granicę wielko-dworskiego założenia ogrodowego,ciągającego początkami połowy wieku XVIII. Płaski formowany parter, bezpośrednio przylegający od wschodu do elewacji pałacu miał pierwotnie zapewne ozdobny charakter, podczas gdy tereny za nim położone służyły celom gospodarczym /warzywniki/. Jest wysoce prawdopodobne, że na podmokłych terenach od wschodu zamykających całe założenie usytuowany był staw hodowlany.

Na pocz. XIX wieku, w okresie empirowej przebudowy pałacu, zgodnie z istniejącą modą przystąpiono do zakładania parku typu swobodnego, czego dowodem są nasadzenia platanów i wiązów. Zabiegi te jednak nie zostały ukończone.

Około roku 1870 po południowej stronie parku jak na to wskazuje przybliżony wiek drzew nasadzonych na powierzchni wzgórka, ukształtowano wzgórek widokowy, na którym zbudowano niezachowaną altanę.

B i b l i o g r a f i a

1. Zimmermann F.A.

Beytrage zur Beschreibung von Schleisien

Breslag 1891 T.10 s.454

2. Pastors M.

Schlesisches Güter-Adressbuch

Breslau 1876, 1905, 1917, 1922, 1930

3. Krane A.

Wappen und Handbuch des in Schlesien Landgesessenen Adels.

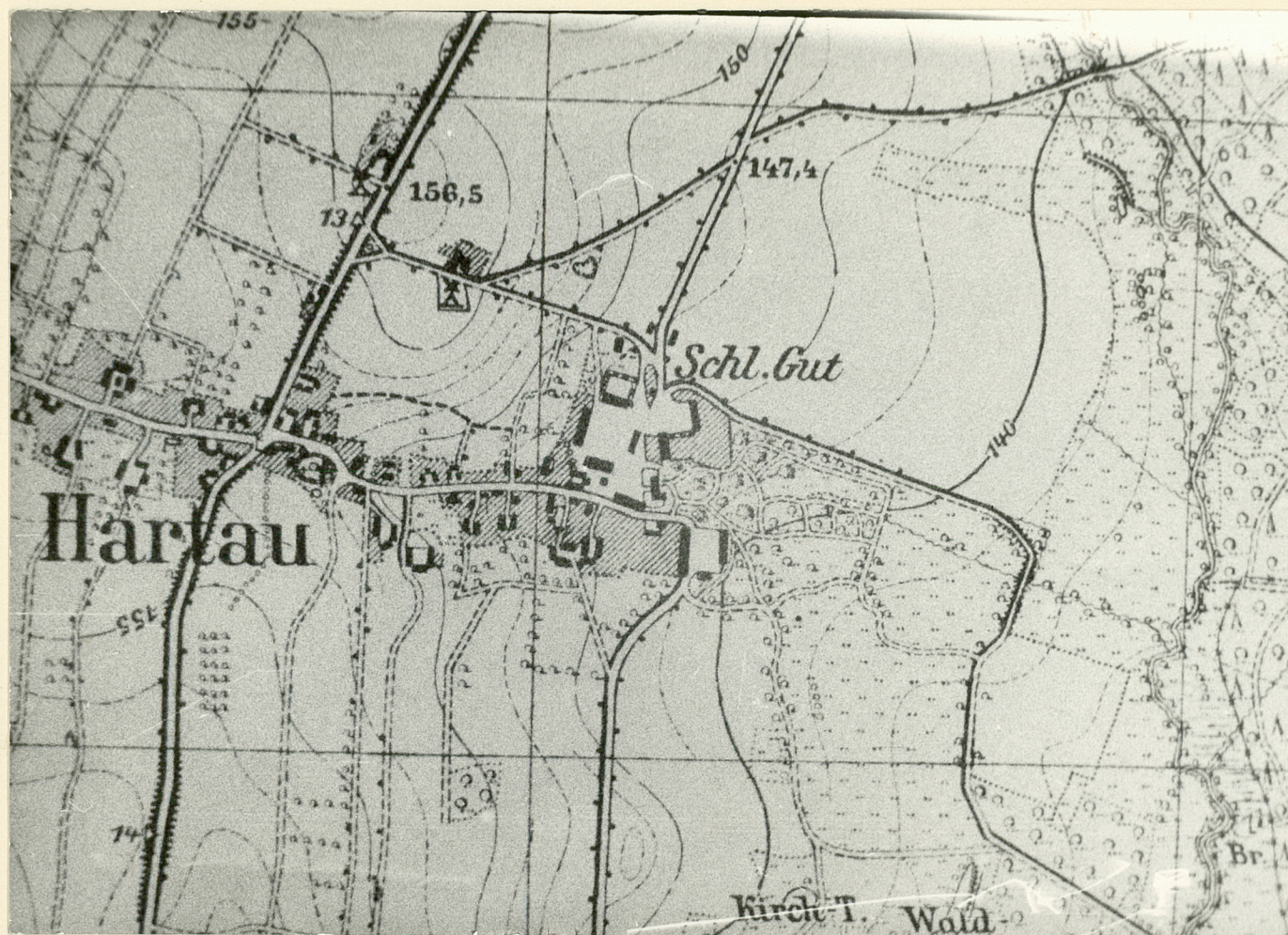
Görlitz 1901-1904 s.131

4. Kalinowski K.

Architektura barokowa na Śląsku w drugiej połowie

XVII wieku.

Wrocław 1974

Fotokopia planu wsi Borowina z 1901 r

II. CHARAKTERYSTYKA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. Układ przestrzenny

Założenie parkowe w Borowinie datuje swoje powstanie w początkach XIX wieku. Zasadniczym elementem założenia jest duża płaska polana widokowa z prowizorycznym ogrodzeniem z drutu. Naturalną granicę tego założenia wyznacza od północy stara droga gospodarcza wysadzona sędziwymi dębami, od południa szpaler dębów, od wschodu pastwisko, od zachodu droga polna i zabudowa folwarczna.

Fragment parku przy pałacu wykorzystany jest do celów gospodarczych, zlokalizowane w tym rejonie prowizoryczne kurniki z budowlami towarzyszącymi. Część wschodnia parku w przeszłości użytkowana była prawdopodobnie jako staw hodowlany, aktualnie porośnięta jest drzewostanem liściastym pochodzenia odroślowego i z samosiewu w wieku około 50 lat.

2. Skrócona inwentaryzacja roślin.

Struktura wiekowa drzew w tym rejonie jest wyraźnie zróżnicowana na cztery grupy. Najstarsze pod względem wiekowym są stare dęby 200-letnie ograniczające założenie od północy i południa. Drugą grupę wiekową tworzą platany i wiązycze liczące około 150-160 lat. Trzecią grupę stanowią 100-letnie drzewa obrastające pagórek widokowy.

Czwartą grupę wiekową tworzą drzewostany liściaste porastające obszar dawnego stawu, oraz część polany widokowej, liczące około 50 lat.

Wykaz drzew wyróżniających się.

1. Acer pseudoplatanus	- klon jawor	2 sztuki
2. Aesculus hippocastanum	- kasztanowies biały	4 "
3. Alnus glutinosa	- olsza czarna - powierzchniowo	
4. Carpinus betulus	✓ grab pospolity	1 sztuka
5. Fraxinus excelsior	- jesion wyniosły	1 "
6. Platanus scenfolia	- platan klonolistny	3 sztuki
7. Populus alba	✓ topola biała	1 "
8. Quercus Petraea	- dąb bezszypułkowy	20 sztuk
9. Quercus robur	- dąb szypułkowy	16 "
10. Robinia pseudoacacia	- robinia akacjowa	1 "
11. Salix alba	- wierzba biała	2 "
12. Tilia cordata	- lipa drobnolistna	8 "
13. Ulmus laevis	- wiąz szypułkowy	1 "

Stan sanitarny drzew jest średni, nie ma śladów uszkodzeń powodowanych przez szkodniki owadzie i grzyby, za to występują pierwsze objawy usychania drzew powodowanych spływającą gnojowicą.

Z drzew wyróżniających się na uwagę zasługują, okazałe dęby rosnące przy starej drodze gospodarczej tworząc jedyny w swoim rodzaju zespół starodrzewia, kształtujący krajobraz tego regionu. Warstwa krzewów składająca się z bzu czarnego i kru- szyny występuje pod młodym drzewostanem liściastym i spora- dycznie na pozostałym terenie parku.

3. Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego.

Założenie parkowe zachowało się w starych granicach XIX, wiecznego układu. Kompozycja parku uległa pewnej zmianie. W wyniku sukcesji naturalnej na terenie dawnego stawu powstał drzewostan o wieku około 50 lat. Straty w starodrzewi widać szczególnie wokół północnej fasady pałacu, /w pobliżu leży ścięty egzemplarz platanu/. W zachodniej części parku wzniesiono szereg niewielkich budowli gospodarczych przeznaczonych dla pracowników gospodarstwa. Nawierzchnia trawników w znacznym stopniu zdewastowana przez stagnujące wody ściekowe, przejeżdżające ciągniki i przeganiane przez teren parku badko.

4. Rola obiektu w krajobrazie.

Założenie parkowe stanowi cenny element w płaskim równinnym krajobrazie, stwarzając walory widokowe.

III. WNIOSKI DOTYCZĄCE:

1. Granicy ochrony konserwatorskiej w zakresie:

- a. ochroną układu objąć całe założenie w jego aktualnych granicach,
- b. nie lokalizować w pobliżu parku obiektów wpływających negatywnie na równowagę biologiczną szaty roślinnej,
- c. ochroną kompozycji widokowej objąć grupy starych dębów rosnących na łąkach w południowej części założenia.

3. Zmiana dotychczasowego sposobu użytkowania dotyczy:
 - a. przeniesienia budynków gospodarskich poza teren parku,
 - b. likwidacja spływu wód ściekowych,
 - c. " przegonu dla bydła i przejazdu dla ciągników,
 - d. przesunięcie ogrodzenia do drogi północnej, celem zabezpieczenia starych drzew przed dewastacją.
4. Zakres niezbędnej renowacji powinien dotyczyć:
 - a. renowacji trawników,
 - b. oczyszczenia rowów z namułu,
 - c. niedopuszczenie do spływu gnojowicy z zabudowy gospodarczej na teren parku.

Prace specjalistyczne związane z wprowadzeniem roślinności oraz elementów małej architektury należy przeprowadzać na podstawie dokumentacji zagospodarowania parku opracowanej przez odpowiedni zespół projektowy.

1. Pałac od strony podwórza gospodarczego

2. Park, na drugim planie pałac.

3. Widok ogólny parku.

4. Kępa młodszego drzewostanu

5. Widok na polanę główną

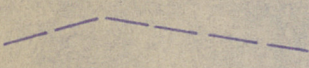
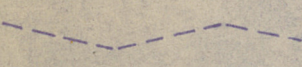

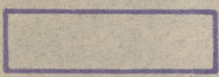

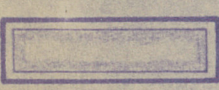
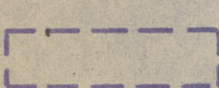

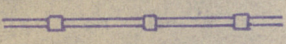

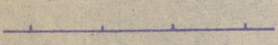
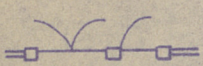

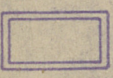

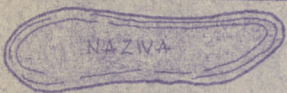
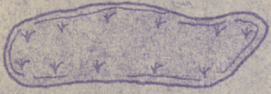
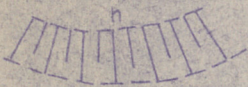
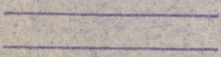
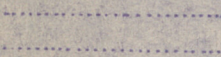
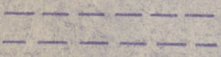

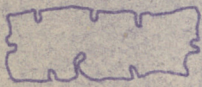
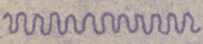

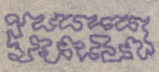
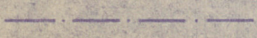
6. Stary platan, na drugim planie pałac.

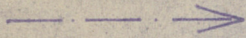
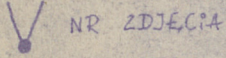

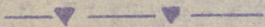
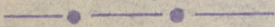

7. Widok ogólny parku, w głębi pagórek widokowy.

PODSTAWOWE OZNACZENIA GRAFICZNE ELEMENTÓW
PLANÓW DLA CELÓW EWIDENCJONOWANIA
ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

	aktualna granica parku
	pierwotna granica parku
	budynki murowane
	budynki drewniane
	budynki murowane o wart. zabytkowych
	budynki drewniane o wart. zabytkowych
	miejsca lub pozostałości budynków zabytkowych
	rzeźby parkowe
	ogrodzenie trwałe /z muru, kamienia, metalu, na podmurówce i słupach bet. lub metal.
	ogrodzenie trwałe o wartościach zabytkowych
	ogrodzenie nietrwałe
	bramy i furtki
	elementy architektury ogrodowej
	pnie po starych drzewach
a) b) 	a) aktualne wejście do parku b) dawne wejście do parku
 	baseny, fontanny
	rzeki, strumienie

	naturalny zbiornik wodny
	nat. zbiornik wodny zarośnięty szuwarami
	skarpy
	drogi dawne dobrze zachowane
	ślady dróg dawnych
	drogi założone współcześnie
	masyw starodrzewia
	szpalery lub aleje
	pojedyncze stare drzewa liściaste i iglaste
	drzewa uznane za pomniki przyrody
	masyw drzewostanu młodego
	pojedyncze młode drzewa liściaste i iglaste
	skupiny krzewów
	żywoploty
	powierzchnie trawiaste
	kwietniki
	ośie kompozycji

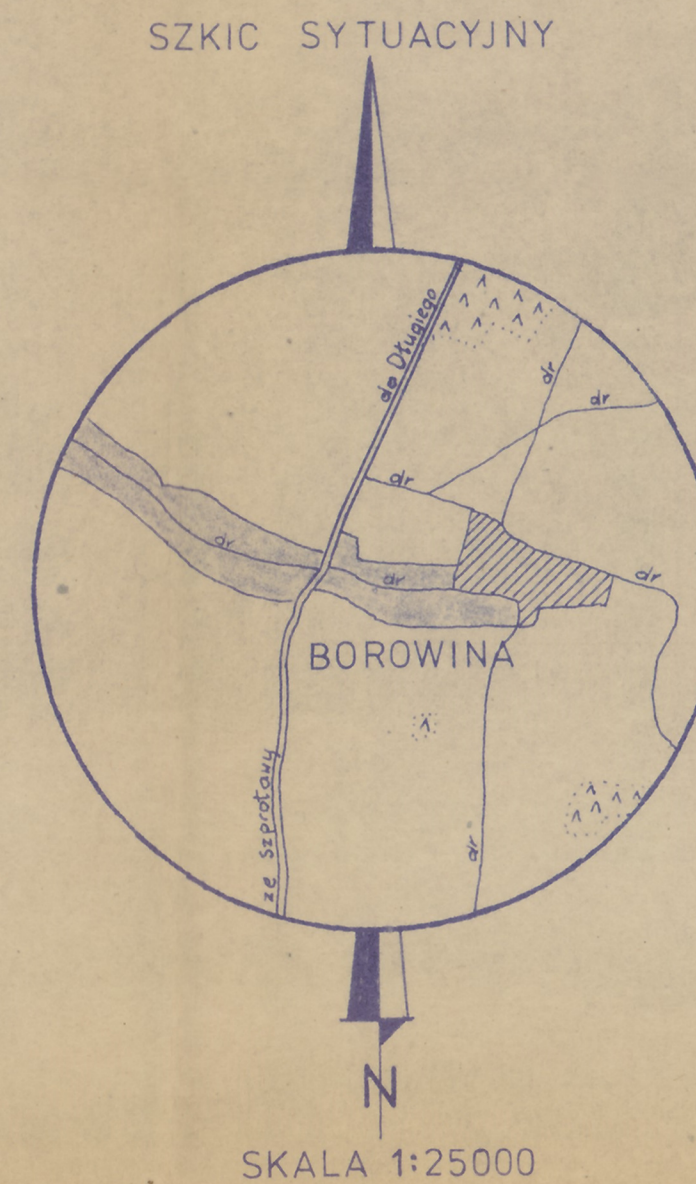
	osie widokowe
	stanowisko i kierunek wyk. zdjęcia fotograficz.
	granica ochrony zabytkowego założenia
	granica ochr. zewnętrznych powiązań widokowych
	granica ochrony ekologicznej
3/16	gatunek / ilość (szt.)
3/0,9	gatunek / średnica pnia (m)
$\frac{3}{18} / \frac{1,50}{26}$	$\frac{\text{gatunek} / \text{średnica pnia (m)}}{\text{średnica korony (m)} / \text{wysokość (m)}}$

UWAGA:

Ostatnie oznaczenie odnosi się do egz. drzew o cechach pomników przyrody.

BOROWINA

PLAN PARKU. SKALA 1:1000

WYKAZ DRZEW

1	ACER	PSEUDOPLATANUS	—	klon	jawor
2	AESCULUS	HIPPOCASTANUM	—	kasztanowiec	biały
3	ALNUS	GLUTINOSA	—	olsza	czarna
4	CARPINUS	BETULUS	—	grab	pospolity
5	FRAXINUS	EXCELSIOR	—	jesion	wyniosły
6	PICEA	ABIES	—	świerk	pospolity
7	PLATANUS	ACERIFOLIA	—	platan	klonolistny
8	POPULUS	ALBA	—	topola	biała
9	QUERCUS	PETRAEA	—	dąb	bezszyfułkowy
10	QUERCUS	ROBUR	—	dąb	szczyfułkowy
11	ROBINIA	PSEUDOACACIA	—	robinia	akacjowa
12	SALIX	ALBA	—	wierzba	biała
13	ULMA	CORDATA	—	lipa	drobnolistna
14	ULMUS	LAEVIS	—	wiąz	szczyfułkowy

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244
Nr inn. 2584

EWIDENCJA PARKU W BOROWINIE
gmina Szprotawa, woj. zielonogórskie

SKALA 1:1000

POW. ok.7,8 ha

SZKIC TERENU
DENDROLOGIA

S. PRĄDZYŃSKI
S. PRĄDZYŃSKI

DATA:
LISTOPAD 1977

PLAN OPRAC.
WYKREŚLIŁ

S. PRADZYŃSKI
S. PRADZYŃSKI

NR RYSUNKU 1(1)

**BIURO PROJEKTOWO-TECHNOLOGICZNE
PRZEMYSŁU ROLNEGO I ORGANIZACJI
Przedsiębiorstw Rolnych „DIPROZET”
w Warszawie - Oddział Wrocław
Pracownia Rolna
ul. Łaciarska 4, tel. 389-69
50-104 WROCLAW**